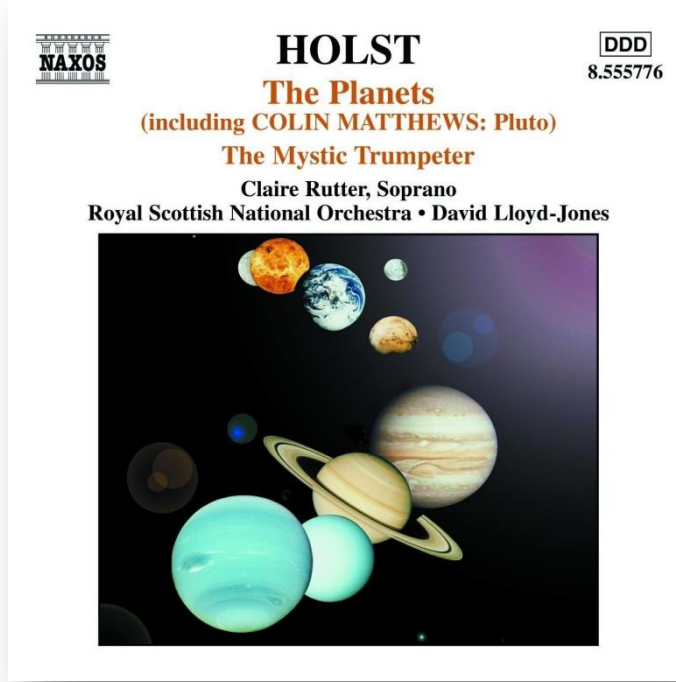

Gustav HOLST (1874-1934)

“Planetler” Orkestra Süiti, Op.32

1. Mars : Savaş getiren (Allegro)
2. Venüs : Barış getiren (Adagio)
3. Merkür : Kanatlı haberci (Vivace)
4. Jüpiter : Neşe getiren (Allegro giocoso — Andante maestoso)
5. Satürn : Yaşlılık getiren (Adagio)
6. Uranüs : Büyücü (Vivace)
7. Neptün : Mistik (Andante)

İskandinav, Alman ve Rus karışımı bir aileden gelen İngiliz besteci Gustav Theodore (von) Holst, ilk müzik derslerini orgcu ve piyano öğretmeni olan babasından almıştır. Öğrenimini daha sonra Londra’da Kraliyet Müzik Koleji’nde tamamlamış, müzik kariyerine de C. Rosa Operası ile Glasgow’daki İskoç Orkestrası’nda trombon çalarak başlamıştır. Otuz yaşından sonra trombonu bırakarak, Londra civarındaki müzik okullarında öğretmenlik yapmıştır. 1906’da St. Paul Kızlar Okulu’nun müzik yöneticiliğine getirilmiş, üstün çabasıyla okula büyük önem kazandırmıştır.

Müziğe duyduğu büyük ilgi nedeniyle I. Dünya Savaşı sonlarında İngiliz ordusunun müzik etkinlikleri için Selanik ve İstanbul’da da çalışan Holst’un en önemli eseri 1915-16 yıllarında yazdığı Op.32 Planetler Orkestrası Süiti’dir. Tüm yaşamını müzik çalışmalarına ayıran Holst, ölümüne kadar St. Paul Okulu’nda öğretmenlik yapmıştır. 1907’de doğan kızı Imogen’i de piyanist olarak yetiştiren Holst, önce 1910’da yazdığı Cezayir’den esinli Beni Mora Süiti (Op.29, No.1) ile ilgi toplamış; bu eseri,

okulun yaylı çalgılar orkestrası için 1912-13 yıllarında bestelediği Op.29 St. Paul Süiti izlemiştir.

Holst, St. Paul Kızlar Okulu’nun müdürü olarak görev yaptığı yıllarda, ses geçirmeyecek şekilde yalıtılmış odasında, 1914-16 yılları arasında, Planetler Süiti üzerinde çalıştı. Başlangıçta, kızı Imogen ile çalabilmek amacıyla iki piyano için planlamıştı.ancak orkestrasyon şekli de zamanla kafasında belirginleşti. Planetler’i geniş bir orkestra için düzenledi : Pikolo ve bas flütü kapsayan dört flüt, biri bas obua olacak şekilde üç obua, İngiliz kornosu, üç klarinet, üç fagot, kontrfagot, altı korno, dört trompet, iki tenor trombon, bas trombon, bas tuba, tenor tuba, altı timpani (timbal), büyük davul (grosse caisse), trampete (Tambour militaire), zil (cimbal – piatti), çanlar, üçgen (triangle), def (tambour de Basque), glockenspiele (carillon – campanetta), çelesta, ksilofon, gong, iki arp, org, kadınlar korusu ve yaylı çalgılardan oluşan büyük orkestra için notaya alırken, cumartesi sabahları okulun öğretmenlerinden iki piyanist bu partiyonu yazması için ona yardım ediyordu.

1917'de tamamlanan eserin ilk kez 1918'de orkestra provası yapıldı. Çağdaş İngiliz bestecilerine yardım eden, Queen's Hall konserlerini düzenleyen ve finanse eden besteci Balfour Gardiner (1877-1950), hediye olarak New Queen's Hall orkestrasını ve genç şef Adrian Boult'u (1889-1983) üç saat için kiraladı ve Holst böylece 29 Eylül 1918 günü eserinin orkestra versiyonunu, iki saatlik provadan sonra okulda ilk kez dinleyebildi. Savaş sonunda İngiliz ordusundaki müzik etkinliklerini düzenlemesi için Orta Doğu'ya gönderildi. Bu görevden 1919'da döndüğünde eserin bazı bölümleri, aynı orkestra ve şef tarafından halk önünde çalınmıştı bile. Ama tümü ilk kez 15 Kasım 1920'de yine aynı müzikçiler tarafından resmen seslendirilmiş oldu. Bu arada, gözleri ve romatizması nedeniyle orduda geri hizmette görevlendirilmiş olan Holst, adındaki Alman soyluluk takısı "von"u da terk etmişti.

"Gezegenler" yani "The Planets", Gustav Holst'un 1914-1916 yılları arasında bestelediği 7 bölümden oluşan görkemli bir senfonik süittir. Eserdeki her bir bölüm, güneş sistemindeki bir gezegeni anlatır. Ancak, bu anlatım içerisinde, Dünya ve eserin bestelendiği dönemde henüz keşfedilmemiş olan, günümüzde ise artık "Cüce Gezegen" olarak adlandırılan Plüton yer almaz. Holst'un anlatımı, çoğu kez düşünüldüğünün aksine "astronomik" bir bakışı içermez; bunun yerine Holst, astrolojinin penceresinden bakmış; gezegenlerin astrolojideki özelliklerini gözönünde bulundurarak bunların insan doğası ve yaşamı üzerindeki etkilerini ifade etmiştir. Holst'un müzisyen olan kızı Imogen'a göre, "Gezegenler"deki astroloji etkisi, bestecinin arkadaşı Clifford Bax ve gerçek adı Frederick William Allan olan Alan Leo isimli yazarın "What's a Horoscope?" isimli kitabından gelmektedir. Leo'nun kitabındaki bazı bölüm başlıklarını Holst, gezegenleri adlandırırken kullanmıştır. "Gezegenler"deki her bir bölüm, gençlikten

yaşlılığa doğru giden bir yolculuğun durakları olarak da algılanabilir; bu nedenle müzikal anlamda, eserin bölümleri insanın hayatındaki yedi ayrı yaş dönümünü ifade eden metaforlar olarak yorumlanabilir. Astrolojik açıdan gezegenlerin zıt karakterleri, Holst'un müziğine de yansımış ve ortaya, İngiltere'de o güne kadar yapılanlara benzemeyen bir eser çıkmıştır.

Holst, 1. Dünya Savaşı patlak vermeden hemen önce Mars'ı bestelemiş; en son Merkür'ü yazarak eseri, 1916 yılında tamamlamıştır. Holst, bu yapıtını öncelikle piyano üzerinden çalışarak bestelemiştir. Bu amaçla kullandığı piyano, İngiltere'nin Cheltenham kasabasında bulunan Holst Müzesinde sergilenmektedir.

Holst'un "Gezegenler"i bestelemeye başlamadan önceki dönem, iki önemli besteci; Arnold Schoenberg ve Igor Stravinsky, İngiltere'de konser vermişlerdi. Bu iki önemli ismin Holst üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir. Örneğin, Schoenberg, İngiltere ziyaretinde "Five Orchestral Pieces, Op. 18" isimli ultra-modern eserini çalmıştı; "Gezegenler"i bestelerken Holst da eserine ilk önce "Seven Orchestral Pieces" adını vermişti. "Gezegenler", ölçeği ve biçimiyle Holst'un Schoenberg'den ilham almış olabileceğini göstermektedir. Igor Stravinsky'ye gelince: O da İngiltere'deki konserinde "Bahar Ayını" (Le sacre du printemps) isimli eserini yönetmişti: "Gezegenler"in ilk bölümünü oluşturan Mars'ta orkestranın alışılmadık şekilde kullanılmasında, disonantlar ve ölçülerde Stravinsky etkisi olduğu belirtilmektedir.

Holst, gezegenlerin astrolojik karakterlerini duyurduğu Planetler Süiti'ni şöyle açıklamıştı: "Her bölüm, bu gezegenleri astrolojik adlarıyla, taşıdıkları mitolojik adlarla ilgisi olmadan yansıtır. Burada daha çok bu gezegenlerin insanlık tarihinin akışı içinde getirdiği dinsel ve ulusal etkileri vurgulanmak istenmiştir. Örneğin bir inanca göre Jüpiter "neşe getirici" olarak gösterildiği için o tarzda ele alınmıştır."

Gustav Holst, orkestrasyon konusunda çok başarılıydı. Ralph Vaughan Williams, yaptığı

eserlere son halini vermeden önce muhakkak Holst'un fikrini alır ve bundan sonra eserlerini tamamlanmış kabul ederdi. "Gezegenler", Holst'un lirik ve dramatik bir anlatımı ilginç motiflerle süsleyip çok zengin bir orkestrasyon sunduğunun güzel bir kanıtıdır. Besteci, bu eserinde büyük bir orkestra kullanmıştır: bas obuanın da bulunduğu 16 üflemeli çalgı, tenor tubanın da olduğu 15 bakır çalgı, ayrıca tam takım yaylılar... ve eserin sadece son anlarında duyulan koro.

"Gezegenler", 1. Dünya Savaşının devam ettiği bir dönemde Henry Balfour Gardiner'in sayesinde, ilk kez, Queen's Hall'da 1918 yılındaki bir konserde özel bir seyirci grubu karşısında icra edilmiş; orkestrayı o sıralar gencecik bir şef olan Adrian Boult (1889-1983) yönetmiştir. Eserin bir İngiliz besteciden beklenmeyen özellikleri, izleyenleri çok şaşırtmıştır. Ayrıca, seyirci Mars'ı, o sıra devam eden savaşın bir tasviri olarak algılamıştır. Ancak, ilginç olan eserin bu bölümünün, savaştan önce bestelenmiş olması gerçeğidir. "Gezegenler" in halkla buluştuğu ilk konser ise 1920 yılındadır. Bu konser sonrası, deyim yerindeyse, Gustav Holst bir "celebrity" oluvermiştir.

Ancak, "Gezegenler" ile kazandığı başarı Gustav Holst'u her zaman rahatsız etmiştir. Arkadaşı W. G. Whitaker'a yazdığı mektupta kullandığı şu ifade önemlidir: "Bu durum, bana, bir kişinin yere göğe sığdırılmadığında onun için işlerin iyi gitmeyeceği gerçeğini görmemi sağladı." Holst'un bir başka sözü daha, şöhret olmaktan duyduğu memnuniyetsizliği anlamamıza yardımcı olur: "Yaptığınız iş, beğenilmediğinde üzülme; yolunuza devam edin. Bilin ki bu yolla insanların kendinizi tekrar ettirmesi tehlikesini bertaraf etmiş olursunuz."

Holst, yaşamı boyunca maddiyatçı olmamıştır. Örneğin, "Gezegenler" in kazandığı başarıdan sonra 2-3 yıl boyunca göreceli bir varlıklı dönem geçirmesine ve eşi, hem şehirde hem kırdan olmak üzere iki ayrı evde yaşamaktan hoşnut olsa da Holst için nere- de yaşadığının hiç bir önemi yoktu. Onun için önemli olan tek şey, beste yapabilmesi için gereken sessiz ve sakin bir yer bulabilmektir.

"Gezegenler" in 1918 yılındaki ilk icrasında orkestrayı yöneten Adrian Boult, uzun kariyeri boyunca bu eseri tam 5 kez kaydetmiştir. Ancak, Boult'un kayıtlarındaki süreler Holst'un kayıtlarından farklıdır. Holst, 1923 ve 1926 yıllarında olmak üzere "Gezegenler" i London Symphony Orchestra ile 2 kez kaydetmiş olup bu kayıtlar antika eser değerindedir ve süreleri açısından tutarlılık taşımaktadır. Holst'un 1926 kaydında her bir bölüm için kullandığı süreler şöyledir: Mars – 6:07; Venüs – 7:13; Merkür – 3:29; Jüpiter – 6:55; Satürn – 6:51; Uranüs – 5:51;

Neptün -5:29. Tamamen akustik olarak yapılan ilk kayıt esnasında eserin "Venüs" isimli bölümü 13 kez tekrarlanmış ve stüdyodaki sıcak ve boğucu hava sonucu kornocu baygınlık geçirmiştir.

Holst'un görkemli eseri "Gezegenler", "Mars: The Bringer of War" ile açılır. Besteci, burada Mars'ı "savaş getirici" özellikleriyle anlatmaktadır. 1. Dünya Savaşının hemen öncesinde, 1913 yılında, İspanya'daki Majorca tatili sırasında bestelenmiş olsa da Mars, adeta savaşın beraberinde getireceği yıkımı, yarattığı korku atmosferini, apokaliptik bir resim çizerek anlatmaktadır. Raymond Head'in "Gezegenler" in gençlikten yaşlılığa doğru bir yolculuk olduğu yorumunu gözönüne aldığımızda Mars, gençliğin kaotik enerjisini ve bu enerjinin nasıl kötüye kullanılabileceğini göstermektedir.

Yedi gezegenin ilki "Savaş getiren" Mars (Merih), 5/4'lük ölçüde, çabuk (Allegro) tempoda, Do Majör tondadır. Şiddetli şekilde, barbarca vurgulanan ritim ile tekrarlanan tema, yaylı çalgıların yayın tahta tarafını Sol teline vurmasıyla, arp ve davullarla desteklenir. Ana motif ise fagot ve kornolarla üçüncü mezürde duyurulur. Madeni üflemelerle doruğa ulaştırılan üçüncü tema, sonra yine kullanılacaktır. Yoğun bir geliştirmesi, açış motifi çok güçlü (fff) izler. Madeni üflemelerin fanfarı, savaş havasının yatışmasını yine önleyerek bölümü güçlü akorlarla sona erdirir.

"Venus: the Bringer of Peace" ise kaos sonrası ümidi, barışı, düzeni anlatırken Mars ile zıtlık oluşturur. Venüs, insan doğasındaki enerjinin kötü bir biçimde kullanıldığında yaşanabilecek yıkımın karşısında ümit vaadedir. Solo kornolar, arp, üflemeliler, yaylılar... hepsi Venüs'ün barış şarkısına katkıda bulunurlar.

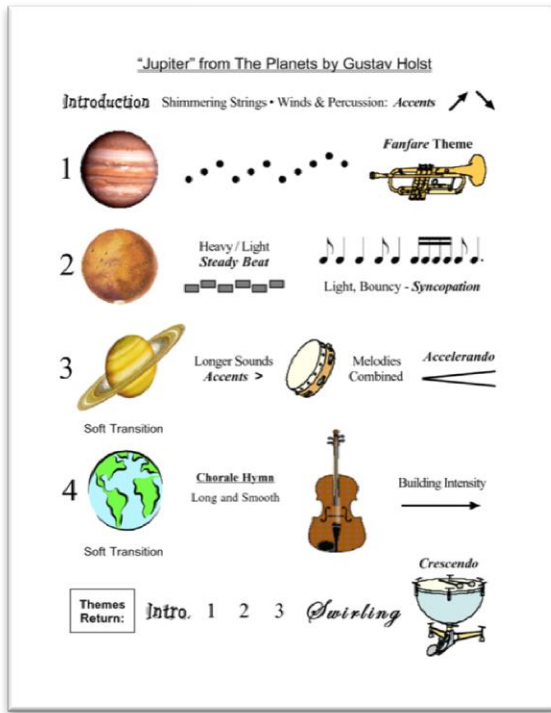
2. gezegen "Barış getiren" Venüs (Zühre), 4/4'lük ölçüde, ağır (Adagio) tempoda, Mi bemol Majör tonda ve bir idil karakterindedir. İki mezür süren solo korno teması ile bu atmosfer vurgulanır. Bunu, flütün pesleşen figürü destekler. Tonalite Fa diyez Majöre dönüşünce, bu kez obua ile İngiliz kornosu ile yeni barışçı tema 3/4'lük ölçüde duyurulur ve geliştirilir. Bölüm, açılıştaki motifle sona erer.

Eserin üçüncü bölümünü oluşturan Merkür, "Mercury: the Winged Messenger", kısa ve parlak bir scherzodur. Merkür, dünyamız ve başka dünyalar arasında kanatlı bir elçidir; barış içinde olduğunda insan doğasının olumlu yönde gelişeceğini işaret eder.

3. gezegen "Kanatlı haberci" Merkür (Utarit) 6/8'lik ölçüde, canlı (Vivace) tempoda, pikolo, çelesta ve armonik keman pasajlarının oluşturduğu gümüş tınısıyla süslenen ve dört dakikadan kısa süren bir scherzo'dur. Bölüm, arp eşliğinde sürdünli

kemanlarla ve bir kısım tahta üfleme çalgılarla belirlenen hızlı hareketli, belki de bir haberciyi tanımlayan, figürle başlar. Bunu hemen fagot ve arpın sunduğu tema ve onun gelişimi izler. Yeni temayı ise, iki obua ve İngiliz kornosu, birinci kemanların sürekli Mi sesi eşliğinde duyurur. Sonra da temayı önce solo keman, sonra da çeşitli çalgılar tekrarlar. Sonda da tüm temalar anımsanırken obualar ile İngiliz kormosunun teması egemen kalır. Bölüm yine hafif ve esprili biter.

“Jupiter: the Bringer of Jollity”, yapıtın en çok bilinen bölümüdür. “Gezegenler”in tamamını hiç dinlememiş olanların bile “Jüpiter”i duymuş olma olasılıkları çok yüksektir. Adından da anlaşılacağı üzere Holst, Jüpiter’i “neşe getirici” olarak isimlendirir; bolluk, mutluluk vardır. Holst, daha sonraki yıllarda, Jüpiter’in orta bölümünde yer alan inanılmaz güzellikteki melodiyi Cecil Spring Rice’in sözlerine (I wov to thee, my country) uyarlamıştır. Bu, Prenses Diana’nın 1981’deki evlilik ve 1997’deki cenaze törenlerinde de seslendirilmiştir.

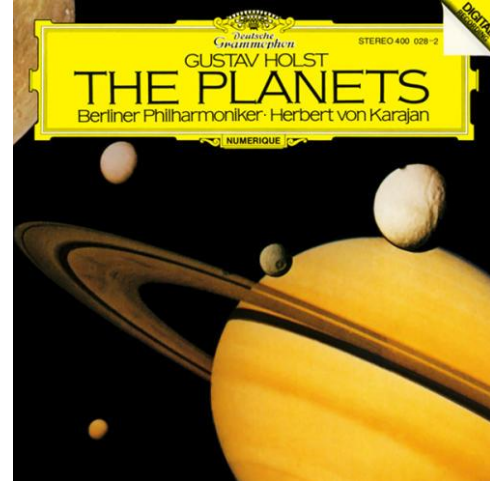

4. gezegen “Neşe getiren” Jüpiter (Müşteri) 2/4’lük ölçüde, çabuk ve oyuncu (Allegro giocoso) tempoda, Do Majör tonda ve yine scherzo tarzındadır. Öncekinin iki katı uzunlukta olan bölümde, birinci kemanların beş mezürlük girişinden sonra, esintili havada bas yaylılar ve korno ile duyurulan birinci temayı trombonlar tekrarlar. Hemen sonra da çok güçlü aksanlı korno teması belirir ve uzun uzun geliştirilir. Birinci temanın dönüşü bu kez yaylı çalgılarda hafif (piano) gerçekleştirilir. 3/4’lüğe dönüşen ritimde, yaylıların akorlarla eşliğinde altı korno birlikte yeni bir tema

duyurur. Birinci temanın tekrar işitilmesinden sonra yeni bir bölme girer. 3/4’lük ölçüde, Mi bemol Majör tonda, ağırca ve görkemli (Andante maestoso) tempodaki bölme korno ve yaylılarla başlar. Ama yine eski canlılıkta ve tempodaki güçlü aksanlı korno teması dönerek birinci temayı da içine alarak geliştirir ve bu Beethoven benzeri senfonik scherzo’yu, büyük temalara önem vermeyerek normal, düzgün kadanslarla dizginlenmeyen neşeyi yansıtan bölümü sona ulaştırır.

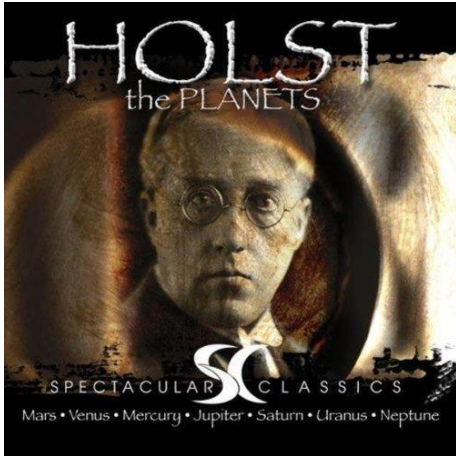
Beşinci bölümde dinlediğimiz “Saturn: the Bringer of Old Age”, geçen zamanın “tik tak”larını kullanarak yaşlılığa doğru yol aldığımızı hatırlatır. Satürn, aslında bir cenaze marşıdır; karanlık duygusu ve ağırbaşlılık öne çıkar. Holst’a göre, Satürn, fiziksel anlamda yaşlanmanın getirdiği çöküntüyü anlatsa da aynı zamanda tecrübelerin özümsemesi sonucu duyulan bir tatmin duygusunu da içerir.

5. gezegen “Yaşlılık getiren” Satürn (Zuhal) 4/4’lük ölçüde, ağır (Adagio) tempoda, DO Majör tonda, kasvetli havada, durağan çizgide, flüt ve arpın giriş mezürleriyle başlar. Bunu kontrbasların uzun cümlesi izler. Bu motifi alan ve bas yaylıların pizzicato’su eşliğinde duyuran metal üflemelemlerden sonra da diğer çalgılar motifi tekrarlar ve geliştirir. Flütün sunduğu yeni tema ise bir kreşendo ile doruğa uzanır; ama ilk tema kontrbaslarla, tuba ve tahta üflemelemlerle yinelenir. Coda ise açış temasının bir varyantıdır.

Eserin altıncı bölümü Uranüs, büyücü olarak adlandırılır: “Uranus: the Magician”. Hızla değişen müzik insanın değişken doğasını hatırlatır. Ve finalde Neptün yer alır: “Neptune: the Mystic”. Mistik olarak tasvir edilen Neptün, öteki dünyaya aitmiş hissi uyandırır. Neptün, dıştaki gezegendir; uçsuz bucaksız evrende yaşlanarak ulaştığımız son noktayı, yolculuğumuzun son aşamasını anlatır. Eserin finalinde kullanılan sözsüz kadın korusu

yavaş yavaş duyulmaz oldu- ğunda adeta uzayın boşluklarında kaybolup gitmişizdir.

6. gezegen "Büyücü" Uranüs, 6/4'lük ölçüde, canlı (Vivace) tempoda, Do Majör tonda, yabancı ülkelerden gelmiş gibi sürprizlerle havayı değiştirir. İlginç madeni üflemler, org glissando'ları, Paul Dukas'ın acemi büyücüsünü anımsatan küçük motifler izler. Bölüm, gösterişli bir motifi Gökğürültüsü gibi madeni üflemlerle duyurulmasıyla başlar. Bunu tubalar ve davullar kısaltarak tekrarlar. Daha sonra fagotlarla belirlenen, Dukas'ın sihirli süpürgesi benzeri, staccato figür geliştirilir. Açış temasının kontrbas ve kontrfagotlarla yinelenmesini, davullar ve diğer çalgılar benzetimlerle duyurur. Kısa bir susuşu, tubaların başlattığı yeni bir bölme izler. Müzik giderek şiddetlenir, güçlü bir doruğa ulaşır. Burada da özellikle orgun tüm klavyelerindeki glissando (kaydırma)'lar garip, merak uyandıran bir etki oluşturur. Bölüm çok ani bir pianissimo ile – girişteki temayı duyurarak- hafif bitişe ulaşır: Büyücü buhar olmuştur.

7. ve son gezegen, mistik inançların kaynağı olan Neptün, 5/4'lük ölçüde, ağırca (Andante) tempoda, yalnızca iki flütün yumuşak tarzda yorgunca duyurduğu melodiyle başlar. Bölümde temalardan çok, yapının dokusu önem kazanmıştır. Neptün, o gün için, 4000 milyon kilometreyle en uzak gezegeni olarak biliniyordu. Pluton ancak 1930'da keşfedilecekti.* Bu nedenle de Neptün, en uzak, en anlaşılmaz, en mistik olarak kabul ediliyordu. Böylece duyurulan bu flütün ezgisi iki arp ile,

tremolo eşlikte tekrarlanarak bu hava korunur. Ksilofonon ses damlalarıyla renklenir. Daha sonra tahta üfleme çalgıların çabukça (Allegretto) tempodaki yeni teması ortamı pek değiştirmez. Bu gizemli havayı, arka planda saklanmış olan kadınlar korusu da, sanki uzaydan iştiliyormuş gibi vokalize destekler ve sanki yine uzaklara gidiyormuş gibi hafifler, söner.

Süre 49'

* Holst'un "Gezegenler"i yazdığı dönem "Plüton" henüz keşfedilmemişti. 1930 yılında keşfedilen gezegen için Holst, sonrasında bir ekleme yapmadı. Ancak, İngiliz besteci Colin Matthews, 2000 yılında Hallé Orchestra'nın siparişi üzerine "Pluto: the Renewer"ı yazdı (Plüton: Yenileştiren). Matthews'ın Plüton'u Holst'un eserindeki son bölüm olan Neptün'ün bittiği yerden başlamaktadır. Bu kayıta Hallé Orchestra'yı Mark Elder yönetmektedir. Pluton, 1930'da keşfedildiğinden, 2006 yılına kadar Güneş Sistemi'nin dokuzuncu gezegeni olarak değerlendirilmiştir. XX.yy sonları ve XXI.yy başlarında Güneş Sistemi'nin dışında Pluton'a benzeyen birçok cisim saptanmıştır. Bunlardan en önemlisi 2005'te saptanan ve Pluton'dan %27 daha büyük olan Eris'tir. 24 Ağustos 2006'da Uluslararası Astronomi Birliği Güneş Sistemi'nde bir gezegen olmanın koşullarını tanımlamıştır ve Pluton gezegenlikten çıkarılmış, Eris ve Ceres ile beraber yeni bir küme olan "Cüce Gezegenler" (Kuiper Kuşağı) sınıfına dahi edilmiştir. Pluton bazı araştırmacılar tarafından hala gezegen olarak onaylanmaktadır.

- Aktüze İ. Müziği Okumak. Cilt 3. Pan Yayıncılık. Nisan 2003.
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Plüton>
- Holst "Die Planeten - The Planets" --Philadelphia Orchestra- Eugene Ormandy 1977
<https://www.youtube.com/watch?v=YtphY-4xjQw>
- The Planets 432 Hz - Gustav Holst - Karajan
<https://www.youtube.com/watch?v=yZIsTePHZbl>

Kazım ÇAPACI